

Ana ISCHIMJI

lector universitar, Universitatea Tehnică a Moldovei
doctorand
Universitatea de Stat „Dimitrie Cantemir”, Chișinău
email: anaischimji29@gmail.com

Victoria DANILA

lector universitar, Universitatea Tehnică a Moldovei
email: victoriavasiledanila@gmail.com

Nicolai ISCHIMJI

lector universitar, Universitatea Tehnică a Moldovei
email: ischimjinicol@gmail.com

VALORIFICAREA TEHNICILOR ȘI PROCEDEELOR DE LUCRU UTILIZATE LA CONFEȚIONAREA BONDIȚEI TRADIȚIONALE: STUDIU PRELIMINAR

Summary. Valorization of techniques and working procedures used in making traditional sheepskin (bondita): preliminary study. The study of the traditional Moldovan bondita as a component part of the national costume contributes to the development of the sustainable use of the intangible cultural heritage. It is an objective of scientific exploitation - fundamental of the craft of skin processing and bead making in the history of the Moldovan folk costume. Bondita models are studied based on field materials and literature, they are classified into two subvariant: the central Bondita; and the bondita from the south, being wider, keeping the natural color of the sheepskin, the color brown or black, but also the predominant color white, and the bondita from the north is adjusted on the split body in front, with black and white color. Researching and capitalizing on the traditional techniques of making sheep and lamb skins can be an act of knowledge in itself, but it can also be a complement to the page of history of Moldovan civilization and national identity..

Keywords: techniques, processes, bond, tradition, leather, sheep fur.

Introducere. Bondița este o piesă vestimentară tip cojoc fără mâneci din piei de oine sau miei, cu blana înăuntru. Deschiat pe piept la mijloc, cu și fără nasturi (bunghi) și cheutori (bunghițe) din piele, cu lungimea până, mai jos de talie sau ajungând la șolduri. Este adânc răscoit la umeri pentru a se vedea ornamentele cămășii peste care se purtau¹.

A fost un fenomen unitar „până la sfârșitul secolului al XVIII-lea, confecționarea bondițelor în condiții casnice după tipare vechi”, dar acum mai întâlnim bondițe cu valori autentice de promovarea tradiției².

Tehnici de prelucrare și confecționarea bondiței. În zona de sud raionul Leova „bondițele pentru femei cât și pentru bărbați, erau prevăzute pe la margini pentru a evidenția conturul tivului cu fișii de piele și blană numită „prim” de culoare neagră sau brumărie. Însă „primul” era confecționat și din țesătură de lână care imita și se cosea în loc de blană. Bondița avea și două „buzunare” sau două clape ornamentate cu motive pastorale care erau în scop decorativ” (informator M.I.). În prezent meșterii populari din raionul Cahul (Cojan Constantin, Cojan Elena din satul Colibaș și Dumitru Zaporojan din satul Slobozia Mare) confecționează bondițe din piei de

¹ В. С. Зеленчук, *Молдавский национальный костюм-Moldavian National Costume*, Кишинев: Тимпул, 1984, 143 с.; E. Pavel, *Portul Popular Moldovenesc*, Iași: Junimea, 1976. 207 p.; <http://moldovenii.md/md/people/1323> (accesat la 08 martie 2020); *Meșteșuguri populare*. <http://moldovenii.md/md/section/61> (accesat la 07 februarie 2020).

² V. Buzilă, *Costumul popular din Republica Moldova. Ghid Practic*. [online]. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000211085> (accesat la 07 februarie 2020); <http://moldovenii.md/md/people/1323> (accesat la 08 martie 2020).

oi și cărlani tip „Țigaie” de culoare albă și cu spicul/blana moale³. În raionul Soroca, din nordul Basarabiei „bondițele erau confecționate din piei de oi tip „Caracul”, bogat ornamentată cu diverse pielicele și broderii cu motive vegetale (frunze, crengi sau flori)⁴.

Pentru realizarea succesiunii de operații tehnologice cu procedee de prelucrare și confecționare a bondiței sunt prezentate în continuare (informativ V.C., amintiri de la verișorul său S.T. anul nașterii 1948, care confecționa bonbițe de diverse tipuri).

1. Prelucrarea pieilor „răzuirea, dubirea/tăbăcirea, vopsirea, uscarea, curățarea”⁵;
2. Stabilirea măsurilor și dimensiunilor bondițe (bundiței) în urma măsurării persoanei se stabilește mărimea corespunzătoare, modelul bondiță, materialele necesare pentru confecționare;
3. Elaborarea tiparelor (șabloanelor/licalelor) pentru a croi detaliile (piesele/reperetele) tiparele sunt proiectate/construite sau preluate din generație în generație, după modelul stabilit;
4. Întinderea pielii se efectuează pe masă, cu spicul(nițe)/firul de par în jos, fixând pielea cu greutateți sau cu cuie prin părți;
5. Conturarea tiparelor (șabloanelor/licalelor) sau încadrarea lor pe piei – se aranjează tiparele pe piei de oi (oie) tip „Țigaie”, „Caracul” conform zonelor topografice ale pielii;
6. Decuparea (tăierea / croirea) a detaliilor (pieselor pentru bondiță se tăia cu cuțit special sau foarfeca după contur, fără așchii de piele și fără a tăia nițele (spic/fire de păr);
7. Însemnarea și completarea detaliilor se efectuează pentru a verifica în cadrul produsului: după culoare, mărime, formă, și important pentru a nu încurca detaliile între ele;
8. Pregătirea/prelucrarea pieselor pentru coasere manuală sau mecanică – toate piesele bondiței sunt tunse (firele de păr/spicul sunt retezate). Se efectuează cu foarfeca atent, fără să se atingă pielea, pe lățimi mici sau mai mari, pentru a reduce grosimea în funcție de model;
9. Pregătirea reperelor mici: buzunarele aplicate, fâșiile din piei negre, albe sau culori diferite și fâșii din blană, ciucuri, clape de diferite forme și mărimi și unele detalii reprezentative zonei sau tradiției de port a acestor bondițe/bundițe;
10. Coaserea detaliilor spate și față a bondiței se efectuează manual sau mecanic la mașina de cusut cu 3-4 pași/cm, toate detaliile mici ale spatelui și a feței se unesc/coase între ele, după caz, depinde de mărimea pielii sau a bondiței.
11. Controlul și corectarea detaliilor față și spatele sunt întinse pe masa cu spicul în jos, după care se așază tiparul spate sau față și se trasează conturul detaliilor. Se înlătură surplusul prin tăiere cu foarfecă fără a tăia părul/spicul⁶.

³ <http://www.patrimoniuiaterial.md/ro/pagini/registrul-fi%C8%99ele-elementelor-de-atrimoniucultural-imaterial-tehnici-%C8%99i-cuno%C8%99tin%C8%9Be-legate-de-arta/prelucrarea-piei> (accesat la 08 martie 2020); <http://moldovenii.md/md/people/1323> (accesat la 08 martie 2020); *Meșteșuguri populare*, <http://moldovenii.md/md/section/61> (accesat la 07 februarie 2020); http://repository.utm.md/bitstream/handle/5014/8840/Conf_TehStiint_UTM_StudMastDoct_2020_Vol_II_pg402-405.pdf?sequence=1&isAllowed=y (accesat la 08 iulie 2020).

⁴ B. C. Зеленчук, *Молдавский национальный костюм-Moldavian National Costume*. Кишинев: Тимпул, 1984, 143 с.; E. Pavel, *Portul Popular Moldovenesc*, Iași: Junimea. 1976, 207 p.; V. Buzilă, *Costumul popular din Republica Moldova*. Ghid Practic. [on-line].

⁵ <http://www.patrimoniuiaterial.md/ro/pagini/registrul-fi%C8%99ele-elementelor-de-atrimoniucultural-imaterial-tehnici-%C8%99i-cuno%C8%99tin%C8%9Be-legate-de-arta/prelucrarea-piei> (accesat la 08 martie 2020); <https://mecc.gov.md/ro/content/capitolul-viii-tehnici-si-cunostinte-legatede-mestesugurile-artisticetraditionale> (accesat la 08 martie 2020).

⁶ B. C. Зеленчук, *Молдавский национальный костюм-Moldavian National Costume*, Кишинев, 1984, 143 с.; E. Pavel, *Portul Popular Moldovenesc*, Iași. 1976, 207 p.; V. Buzilă, *Costumul popular din Republica Moldova*. Ghid Practic. [on-line]; <http://www.patrimoniuiaterial.md/ro/pagini/registrul-fi%C8%99ele-elementelor-de-atrimoniucultural-imaterial-tehnici-%C8%99i-cuno%C8%99tin%C8%9Be-legate-de-arta/prelucrarea-piei>; <http://moldovenii.md/md/people/1323> (accesat la 08 martie 2020).

12. Coaserea linie laterale și umerale se unesc între ele prin cusătură manuală sau mecanic la mașina de cusut cu 3-4 pași/cm, uniform fără a întinde pielea;

13. Efectuarea cusăturilor decorative/brodarea bondiței – se coase/brodează cu diferite puncte de cusătură: înaintea acului, în urma acului, cusătură netedă „butuc”, cruciulițe, și altele care sunt stabilite după desenul care a fost stabilit pe piele cu ajutorul șablonului,

14. Ornamentarea terminațiilor se efectuează cu fâșii din blană sau piele neagră cu lățimea de 8 cm care se coase la linia de simetrie a feței, fâșia de 6 cm la răscoiala mânecii și răscoiala gâtului, iar la (poale) terminații – fâșie de 12 cm; (informator M.M.).

15. Coaserea butonierelor, nasturilor, ciucurilor și altor detalii mici;

16. Curățarea bondiței, înlăturarea diverselor resturi de ațe, îndreptarea spicului ș.a.;

Aceste prelucrări se practică până în prezent pe teritoriul Republicii Moldova, cu unele aspecte specifice zonei, culturii și tradiției.

În a doua jumătate a secolului al XIX-lea și în secolul al XX-lea în fiecare regiune activau meșteri cojocari, dar numărul lor era mai mare în zonele de sud ale Moldovei – raioanele Cahul, Vulcănești, Ștefan-Vodă, unde până în prezent activează cojocari renumiți care confecționează bondițe și cojoace. Ei lucrează la comandă, din materia primă proprie sau a comanditarului, dar și pentru piață. Menționăm cu regret că astăzi avem tot mai puțini cojocari, deoarece piața Republicii Moldova este inundată de blănuri și cojoace aduse din străinătate. Bondițele, cojoacele de producție locală continuă să fie purtate de săteni, formații etnofolclorice, orchestre etc.

Concluzii. Cercetarea de față va contribui la cunoașterea mai bună a domeniului și la evaluarea imparțială a fenomenelor ce au loc în prezent, fenomene rezultate din succesiunea etapelor istorice precedente. Discuția legată de practicile și modelele vestimentare din trecut este actuală în contextul cursului orientat spre salvagardarea patrimoniului material și imaterial al Republicii Moldova.

Informatori:

M.I. (anul nașterii 1950), satul Colibabovca, raionul Leova;

M.M. (anul nașterii 1961), raionul Soroca;

V.C. (anul nașterii 1960), raionul Soroca.